

ОСНОВНІ ПЕРЕШКОДИ ДЛЯ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ЄС

У статті розглянуто основні проблеми економіки України, досліджено проблеми, що заважають країні вступати до ЄС. Для цього розглянуто основні показники України та країн ЄС, зроблено кореляційно-регресійний та кластерний аналіз та проаналізовано вплив найважливіших показників на зміни експорту та імпорту України.

Ключові слова: зона вільної торгівлі (ЗВТ), розширена зона вільної торгівлі (ЗВТ+), кластерний аналіз, кореляційно-регресійний аналіз, індекс економічної свободи, індекс глобальної конкурентоспроможності (ГК).

В статье рассмотрены основные проблемы экономики Украины, исследованы проблемы, мешающие стране вступить в ЕС. Для этого рассмотрены основные показатели Украины и стран ЕС, сделано корреляционно-регрессионный и кластерный анализ и проанализировано влияние важнейших показателей на изменения экспорта и импорта Украины.

Ключевые слова: зона свободной торговли (ЗСТ), расширенная зона свободной торговли (ЗСТ +), кластерный анализ, корреляционно-регрессионный анализ, индекс экономической свободы, индекс глобальной конкурентоспособности (ИГК).

The article discusses the basic problems of Ukrainian economy. We studied the problems that prevent our country to join the EU. For this purpose there were considered the basic indicators of Ukraine and the EU, made the correlation, regression and cluster analysis and there were analyzed the influence of the most important indicators on changes in export and import of Ukraine.

Keywords: free trade area (FTA), expanded free trade area (FTA +), cluster analysis, correlation and regression analysis, the Index of Economic Freedom, the Global Competitiveness Index (GCI).

В українській економіці існує низка проблем, багато з яких спричинені своєрідним менталітетом громадян, прагненням до більшого ухилення від сплати податків. Адже частка тіньового капіталу в Україні в 2010 році становила приблизно 40%, але ця цифра не відображає всього обсягу нелегальної економічної діяльності в Україні.[6] Щоб ухилитись від сплати податків великі та середні підприємства розділяються на певну кількість малих, виплачують зарплату в конвертах, приховують прибутки за допомогою офшорних зон, намагаються користуватися різноманітними пільгами незаконним шляхом. Також в нашій країні досить розвинута корупція і за показниками економічної свободи від корупції Україна має зовсім низький показник, а саме 27, який має тенденцію до подальшого зниження.[8] Представники влади не бажають змінювати цієї налагодженої системи корупції та тіньового бізнесу, адже для них така система є вигідною.

Актуальні проблеми економіки України висвітлюються в багатьох працях та виданнях. Зокрема, проблеми корупції досить гарно розглянуто в роботі Є.І. Бегена «Генеза економіко-математичних моделей оцінювання стану корупції». Він зобразив типову схему взаємозв'язків агентів у моделях корупції.[7] Також дане

питання гарно висвітлили у своїх роботах Мосьондз С.О., Поклонський А.С., Маляр Г.В., Костенко О.М. та інші. Проблеми економіки в кризовий період детально розглянуто в працях Ясинської Н.А., Матвєєвої О.В.[3], Шевцова А.І., Мернікова Г.І.[2]. Проблеми інтеграції України до ЄС можна детально простежити в звіті, підготовленому на виконання контракту 2005/S 89-085795 Генерального директорату з питань торгівлі Європейської Комісії щодо економічної можливості, основних економічних наслідків угоди про вільну торгівлю між Європейським Союзом та Україною. Даний звіт підготовлений Центром європейських політичних досліджень в Брюсселі (CEPS), Інститутом світової економіки (IfW), Міжнародним центром перспективних досліджень (МЦПД) в Києві. Автори Майкл Емерсон (директор проекту), Хув Едвардс, Ільдар Газізуллін, Маттіас Люке, Даніель Мюллер-Єнти, Віра Нанівська, Валерій П'ятницький, Райнер Швейкерт, Олександр Шевцов, Андреас Шнайдер та Ольга Шумило висвітлили всі переваги та перспективи як для України, так і для ЄС, а також проблеми, з якими стикається наша країна в процесі інтеграції.[1]

Україна перебуває у такій ситуації, що для неї досить необхідно посилення інтеграції з країнами ЄС. На сьогоднішній день, якщо поглянути на співпрацю нашої країни з іншими, то можна побачити, що найбільший обсяг зовнішньоторгівельного обороту з Росією, Китаєм та США (Табл.1).

Таблиця 1

Обсяги експорту та імпорту України в країни, з якими вона найбільше співпрацює

Обсяг експорту, \$США	Країни, в які експортує Україна	Обсяг імпорту, \$США	Країни, з яких імпортує Україна
1	2	3	4
13431880078	Росія	22198005847	Росія
3026600622	Туреччина	4700389938	Китай
2412347500	Італія	4602823146	Німеччина
1899197621	Білорусія	2788801940	Польща
1787221973	Польща	2567588698	Білорусія
1499468923	Німеччина	1772945193	США
1426038088	Індія	1390243719	Італія
1327993718	Єгипет	1298281916	Туреччина
1316550033	Китай	1214630621	Угорщина
1300500574	Казахстан	1108768805	Франція
1030744962	Іран	951192255	Азербайджан
860083850	Угорщина	837884498	Нідерланди
812360844	США	820991771	Великобританія

Закінчення табл. 1

1	2	3	4
713524152	Молдова	801829733	Японія
705940826	Румунія	786042981	Республіка Корея
646815953	Сирія	766218291	Казахстан
644548745	Саудівська Аравія	747929348	Чехія
626246215	Чехія	696863605	Австрія
610818636	Азербайджан	682195379	Румунія

*згідно даних комітету статистики ООН та держкомстату України[5], [4]

Але також Україна тісно співпрацює з країнами ЄС, такими як Італія, Німеччина, Польща, Угорщина, Румунія та ін. Тому створення ЗВТ з країнами ЄС має досить суттєве значення. Адаптація до стандартів і норм ЄС дозволить зменшити бар'єр між країнами. Але це кращим інструментом для модернізації української економіки та забезпечення сталого розвитку України може стати ЗВТ+ з ЄС. Вона буде хоч і важчою для впровадження, та принесе більші вигоди для нашої країни. Це і вільний рух капіталу, послуг та робочої сили, і узгодження правил регулювання внутрішнього ринку у відповідності з європейськими стандартами.

В ході посилення інтеграції з ЄС також може виникнути ефект вирівнювання відносних факторних забезпеченостей, та інтенсивностей, а також відносних й абсолютних факторних і товарних цін, збільшиться схожість виробничих і товарних структур країн. Це може привести до посилення також і внутрішньосекторної торгівлі внаслідок підвищення обсягу прямих іноземних інвестицій в новітні технології, які можуть дати значний поштовх до економічного росту, підвищення ВВП, переорієнтації на наукомістке виробництво. За постулатами нової теорії торгівлі, це позитивно вплине на рівень життя населення. Посилення конкуренції призведе також до рівномірнішого розподілу доходів населення. Але, як показує досвід країн-членів, то при входженні в ЄС у короткостроковій перспективі Україна зазнає значних втрат.

Наша країна має також деякі переваги, щодо вступу в ЄС. Це і географічна близькість до країн ЄС, і наявний людський потенціал, і певна залежність ЄС від України як транзитної країни. Хоча, для економіки ЄС значних наслідків не очікується.[1]

Проведений кореляційно-регресійний аналіз за такими показниками як: ВВП на душу населення, обсяг прямих іноземних інвестицій та інвестицій за кордон, складовими індексу глобальної конкурентоспроможності та індексу економічної свободи, - показав, що експорт України значною мірою залежить від показників країн ЄС. Так, експорт нашої країни буде більшим, чим більше населення країн ЄС, при збільшенні розміру ринку країн, свободи ринку праці. Але досить цікавими є

такі отримані результати, як: обсяг експорту країни зменшиться при підвищенні свободи від корупції, свободи прав власності та інших індексів економічної свободи країн ЄС. Досить цікавим є той факт, що експорт України зменшиться при покращенні макроекономічної стабільності країн ЄС. Проведений аналіз залежності зовнішньоторговельного обороту України від країн ЄС можна представити детальніше у табл. 2.

Таблиця 2

Кореляційний аналіз залежності експорту, імпорту та ЗТО України від економічних показників ЄС

Показники країн		Експорт	Імпорт	ЗТО
ВВП	Pearson Correlation	0,239	0,405(*)	0,377
	Sig. (2-tailed)	0,230	0,036	0,053
	N	27	27	27
Населення	Pearson Correlation	0,566(**)	0,599(**)	0,621(**)
	Sig. (2-tailed)	0,002	0,001	0,001
	N	27	27	27
Інституційне середовище	Pearson Correlation	-0,435(*)	-0,111	-0,262
	Sig. (2-tailed)	0,023	0,582	0,188
	N	27	27	27
Макроекономічна стабільність	Pearson Correlation	-0,424(*)	0,002	-0,167
	Sig. (2-tailed)	0,028	0,992	0,406
	N	27	27	27
Ефективність ринку товарів	Pearson Correlation	-0,404(*)	-0,007	-0,180
	Sig. (2-tailed)	0,037	0,973	0,368
	N	27	27	27
Фінансовий ринок	Pearson Correlation	-0,560(**)	-0,258	-0,393(*)
	Sig. (2-tailed)	0,002	0,194	0,042
	N	27	27	27
Ринок	Pearson Correlation	0,578(**)	0,795(**)	0,754(**)
	Sig. (2-tailed)	0,002	0,000	0,000
	N	27	27	27
Свобода бізнесу	Pearson Correlation	-0,227	0,129	-0,005
	Sig. (2-tailed)	0,255	0,520	0,979
	N	27	27	27
Торговельна свобода	Pearson Correlation	-0,161	0,017	-0,055
	Sig. (2-tailed)	0,423	0,934	0,787
	N	27	27	27

Закінчення табл. 2

1	2	3	4	5
Розмір ринку	<i>Pearson Correlation</i>	-0,141	-0,300	-0,254
	<i>Sig. (2-tailed)</i>	0,482	0,128	0,201
	<i>N</i>	27	27	27
Монетарна свобода	<i>Pearson Correlation</i>	-0,237	-0,049	-0,117
	<i>Sig. (2-tailed)</i>	0,234	0,810	0,562
	<i>N</i>	27	27	27
Інвестиційна свобода	<i>Pearson Correlation</i>	-0,079	0,174	0,058
	<i>Sig. (2-tailed)</i>	0,696	0,386	0,774
	<i>N</i>	27	27	27
Фінансова свобода	<i>Pearson Correlation</i>	-0,115	0,079	-0,013
	<i>Sig. (2-tailed)</i>	0,566	0,697	0,950
	<i>N</i>	27	27	27
Свобода прав власності	<i>Pearson Correlation</i>	-0,327	-0,128	-0,227
	<i>Sig. (2-tailed)</i>	0,096	0,524	0,256
	<i>N</i>	27	27	27
Свобода від корупції	<i>Pearson Correlation</i>	-0,326	0,018	-0,128
	<i>Sig. (2-tailed)</i>	0,097	0,930	0,524
	<i>N</i>	27	27	27

*Розраховано автором

Тому з таблиці можна зробити висновок, що рівень економічної свободи України є значно нижчим від рівня в країнах ЄС. Дана виявлена проблема є досить великою і якщо розглянути індекс економічної свободи, то Україна знаходиться на 162 місці серед 179 країн і становить 46,4, [8] що є порівняно досить погано і за даним показником відповідно до класифікації нашу країну відносять до деспотичних країн. Даний індекс останніми роками все більше має тенденцію до зниження. Тому необхідно вживати якомога більше заходів для покращення індексу економічної свободи.

Також Україна знаходиться на 82 місці серед 133 країн за індексом глобальної конкурентоспроможності (ІГК).[9] Це не зовсім поганий показник, але, якщо розглянути детальніше складові цього індексу, то можна побачити, що найгірші показники наша країна має за макроекономічною стабільністю, за ефективністю ринку товарів та послуг та за рівнем розвитку фінансового ринку, а найкращі за розміром ринку та ефективністю ринку робочої сили. Отже, за важливішими показниками наша країна має значне відставання від розвинених країн.

Після проведеного регресійного аналізу ми отримали такі показники:

Таблиця 3

Підсумок моделі регресійного аналізу залежності експорту України від економічних показників країн ЄС

<i>Model</i>	<i>R</i>	<i>R Square</i>	<i>Adjusted R Square</i>	<i>Std. Error of the Estimate</i>	<i>Durbin-Watson</i>
<i>1</i>	<i>0,968(a)</i>	<i>0,937</i>	<i>0,671</i>	<i>0,92882</i>	<i>2,001</i>

Таблиця 4

Коефіцієнти моделі регресійного аналізу залежності експорту України від економічних показників країн ЄС

<i>Показники країн</i>	<i>Unstandardized Coefficients</i>		<i>Standardized Coefficients</i>	<i>t</i>	<i>Sig.</i>
	<i>B</i>	<i>Std. Error</i>	<i>Beta</i>		
<i>(Constant)</i>	<i>-36,183</i>	<i>80,172</i>		<i>-0,451</i>	<i>0,671</i>
<i>Інфраструктура</i>	<i>9,206</i>	<i>3,209</i>	<i>1,404</i>	<i>2,869</i>	<i>0,035</i>
<i>Макроекономічна стабільність</i>	<i>2,533</i>	<i>8,489</i>	<i>0,163</i>	<i>0,298</i>	<i>0,777</i>
<i>Вища освіта</i>	<i>18,624</i>	<i>10,562</i>	<i>1,168</i>	<i>1,763</i>	<i>0,138</i>
<i>Ринок праці</i>	<i>-13,432</i>	<i>13,122</i>	<i>-0,739</i>	<i>-1,024</i>	<i>0,353</i>
<i>Фінансовий ринок</i>	<i>8,758</i>	<i>10,178</i>	<i>0,512</i>	<i>0,861</i>	<i>0,429</i>
<i>Технологічна готовність</i>	<i>17,585</i>	<i>7,718</i>	<i>1,741</i>	<i>2,278</i>	<i>0,072</i>
<i>Розмір ринку</i>	<i>4,874</i>	<i>2,994</i>	<i>0,685</i>	<i>1,628</i>	<i>0,164</i>
<i>Бізнес мержі</i>	<i>-5,541</i>	<i>13,412</i>	<i>-0,457</i>	<i>-0,413</i>	<i>0,697</i>
<i>Інновації</i>	<i>0,160</i>	<i>6,128</i>	<i>0,019</i>	<i>0,026</i>	<i>0,980</i>
<i>Свобода бізнесу</i>	<i>-7,974</i>	<i>5,271</i>	<i>-0,677</i>	<i>-1,513</i>	<i>0,191</i>
<i>Торговельна свобода</i>	<i>10,033</i>	<i>14,369</i>	<i>0,134</i>	<i>0,698</i>	<i>0,516</i>
<i>Фіскальна свобода</i>	<i>3,845</i>	<i>2,146</i>	<i>0,604</i>	<i>1,792</i>	<i>0,133</i>
<i>Розмір ринку</i>	<i>-0,754</i>	<i>0,921</i>	<i>-0,241</i>	<i>-0,818</i>	<i>0,450</i>
<i>Монетарна свобода</i>	<i>3,620</i>	<i>8,656</i>	<i>0,121</i>	<i>0,418</i>	<i>0,693</i>
<i>Інвестиційна свобода</i>	<i>7,606</i>	<i>4,181</i>	<i>0,840</i>	<i>1,819</i>	<i>0,129</i>
<i>Фінансова свобода</i>	<i>-5,838</i>	<i>3,522</i>	<i>-0,671</i>	<i>-1,658</i>	<i>0,158</i>
<i>Свобода прав власності</i>	<i>-4,526</i>	<i>4,381</i>	<i>-0,891</i>	<i>-1,033</i>	<i>0,349</i>
<i>Свобода від корупції</i>	<i>-8,821</i>	<i>3,594</i>	<i>-1,582</i>	<i>-2,454</i>	<i>0,058</i>
<i>Свобода ринку праці</i>	<i>6,551</i>	<i>3,229</i>	<i>0,913</i>	<i>2,029</i>	<i>0,098</i>
<i>ВВП на душу населення</i>	<i>0,064</i>	<i>0,147</i>	<i>0,097</i>	<i>0,438</i>	<i>0,679</i>
<i>Ефективність ринку товарів</i>	<i>-19,996</i>	<i>14,636</i>	<i>-1,108</i>	<i>-1,366</i>	<i>0,230</i>

*Розраховано автором

З таблиці 3 можна зробити висновок, що модель є адекватною, що показує показник Дарбіна-Ватсона, який вказує на відсутність автокореляції залишків. Коефіцієнт регресії (R^2) вказує на те, що експорт України залежить від сукупності залучених у модель факторів на 93,7%. Коефіцієнт кореляції становить 96,8%.

Критерій Ст'юдента (t -критерій) показав адекватність моделі для таких факторів: інфраструктура, технологічна готовність, свобода від корупції, свобода ринку праці. Значення коефіцієнту Significants в цих факторах наближається до нуля, тому за даними показниками можна зробити певні висновки.

Тому з таблиці 4 видно, що при покращенні на 1% інфраструктури, експорт України збільшиться на 9%, технологічної готовності – на 18%, свободи ринку праці – на 7%.

Також експорт зменшиться при покращенні свободи від корупції, свободи бізнесу, фінансової свободи та свободи прав власності.

Такі отримані результати є очевидними, але зменшення експорту при підвищенні свободи від корупції вказує на те, що рівень корупції в Україні є досить високим. І тому зменшення корупції в країнах-партнерах на 1% призведе до зменшення експорту на 9%, не говорячи вже про те, що він заважає країні зближуватися з країнами ЄС, не відповідає їх стандартам і правилам. Так само в ході досліджень щодо залежності імпорту України від показників ЄС було виявлено, що імпорт також зменшиться на 5 % при підвищенні свободи від корупції. Тому уряду потрібно звертати значну увагу на даний аспект.

Великою проблемою є також відтік наукових кадрів за кордон. Держава не здатна достойно оплатити наукові розробки, забезпечити науковців необхідним обладнанням та, найголовніше, не має коштів для реалізації цих проектів. Дана проблема досить пов'язана з недостатнім дослідженням економіки для вирішення проблем в державі. Багато підприємств використовують застаріле обладнання, яке є неефективним, а в деяких випадках взагалі може бути небезпечним для життя і здоров'я працівників. З цього також слідує те, що виготовлена продукція може мати недостатню якість і нездатна конкурувати на міжнародних ринках

В ході дослідження даного питання було проведено кластерний аналіз, в результаті якого було отримано таку дендограму:

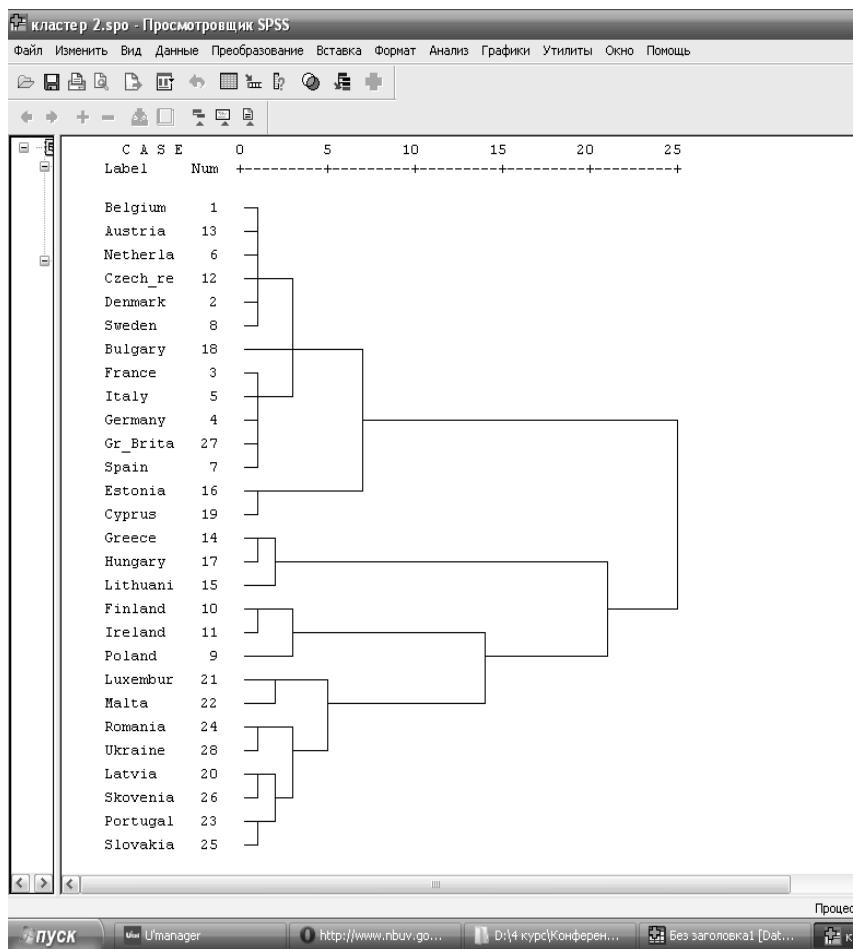

Рисунок 1. Дендограма кластерного аналізу

Тому кластерний аналіз показав, що нашу країну можна віднести до одного кластеру зі Словаччиною, Словенією, Румунією, Латвією, Португалією, Мальтою. Як ми бачимо, ці країни останніми приєдналися до ЄС і Україна за досліджуваними показниками (а саме ВВП, ВВП на душу населення, обсягом ПІІ та інвестицій за кордон, складовими індексу глобальної конкурентоспроможності та індексу економічної свободи) має схожу структуру. Тому в нашій країні все ж є певний потенціал для входження до ЄС, але її структура більш схожа до менш розвинутих країн євросоюзу

Отже, на даний момент Україна має низку проблем, які потребують негайного вирішення. Перш за все, це великі обсяги тіньового капіталу та

високий рівень корупції. Також рівень норм та стандартів досить відрізняється від європейського і тому влада повинна усвідомлювати проблеми та прагнути до підвищення життєвого рівня в країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Майкл Емерсон, Хув Едвардс. Перспективи поглибленої вільної торгівлі між Європейським Союзом та Україною [Текст]. – 2006. – 178 с.
2. Шевцов А.І., Мечніков Г.І. Актуальні проблеми економіки України в контексті світової фінансової кризи [Текст]/Стратегічні пріоритети. – 2009. №1. – с.80-85.
3. Ясинська Н.А., Матвеева О.В. Актуальні проблеми економіки України в контексті світової кризи та шляхи її подолання [Текст]. – 2009. – с. 173 – 176.
4. Обсяги експорту України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
5. Статистика комітету ООН // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://comtrade.un.org/>.
6. Тігітко С. Прийняття Податкового кодексу сприятиме детінізації економіки // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.ligazakon.ua/news/2010/12/6>.
7. Є.І. Беген «Генеza економіко-математичних моделей оцінювання стану корупції» [Текст]/ Актуальні проблеми економіки №4(106). –2010. – с. 236 – 239.
8. James Gwartney, Robert Lawson, *Economic Freedom of the World 2009 Annual Report* [Текст]/ *Economic Freedom Network*. – 2009. – 472 с.
9. Klaus Schwab. *The Global Competitiveness Report 2009–2010*[Текст]/ *World Economic Forum*. – 2010. – 492 с.